

22.10.2021

VN/27419/2020
VN/27419/2020-MMM-20

Ympäristöministeriö

Maa- ja metsätalousministeriön lausunto Luonnon virkistyskäytön strategiasta

Maa- ja metsätalousministeriö kiittää mahdollisuudesta lausua Luonnon virkistyskäytön strategiasta. Lausuntopyyntöön mukaisesti maa- ja metsätalousministeriö lausuu strategialuonnoksesta yleisesti sekä esittää lukukohtaisia huomioita.

Yleisesti Luonnon virkistyskäytön strategiasta

Maa- ja metsätalousministeriö pitää hyvänä, että luonnon virkistyskäytön strategia kokoaa yhteen eri hallinnonalojen ja toimijoiden näkemykset luonnon virkistyskäytön edistämisestä. Luonnon virkistyskäytön strategia on hallinnonalojen yhteinen strategia. Maa- ja metsätalousministeriö toteaa, että sen toimialaan kuuluvat mm. retkeilyalueet ja Metsähallituksen talousmetsät sekä useita muita luonnon virkistyskäyttöön liittyviä teemoja kuten esimerkiksi metsästys ja kalastus.

Strategian jatkotyöstössä tulee kiinnittää huomiota siihen, että teksteissä esitettyjen näkökohtien liittymäpinta virkistyskäytön edistämiseen on selvä. Strategialla ei tule esittää toimia, jotka rajoittaisivat maanomistajan päätäntävaltaa omistamiensa alueiden käytön suhteen.

Strategiassa esitetään perustettavaksi koordinaatioelintä, jonka tehtäviä ja roolia sekä tarvetta tulee tarkentaa.

Strategiassa korostuu vahvasti metsissä tapahtuva virkistyskäyttö, mutta myös vesillä tapahtuva luonnon virkistyskäyttö on tärkeä osa kokonaisuutta ja tätä näkökulmaa strategiassa tulee vahvistaa.

Maa- ja metsätalousministeriö toteaa, että tämänhetkinen lausunnoilla oleva luonnon strategia on vielä monelta osin keskeneräinen, joten laajapohjaista ja osallistavaa valmistelua tulee jatkaa.

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Maa- ja metsätalousministeriö

Käyntiosoite
Besöksadress
Office

Puhelin
Telefon
Telephone

Faksi
Fax
Fax

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet

PL 30
00023 Valtioneuvosto

Hallituskatu 3 A
Helsinki

29 516 001
35 829 516 001

kirjaamo@mmm.fi

Lukukohtaiset kommentit

1: Johdanto (1.1 Hallinnollinen tausta ja työn käynnistäminen, 1.2 Strategian tavoitteet)

Luonnon virkistyskäyttöstrategialla edistetään nimensä mukaisesti virkistyskäyttöä. Johdannossa tulee tarkentaa, miten siinä esitetyt näkökulmat liittyvät virkistyskäyttöön.

Virkistyskäyttö hallitusohjelmassa otsikkoa tulee muuttaa niin, että siitä ilmenee kyseessä olevan Pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelma. Osion ensimmäisessä kappaleessa ei ole tarpeen erikseen korostaa kenen toiveena virkistyskäytön edistäminen hallitusohjelman valmistelussa on ollut. Kirjaus voitaisiin muuttaa seuraavaan muotoon: ”Pääministeri Marinin hallitusohjelmassa kirjataan ulkoilun ja arkiliikkumisen edellytysten edistämisestä seuraavasti:”

2: Luonnon virkistyskäytön nykytila (2.1 Käsitteet, 2.1 Seurantatietoa luonnon virkistyskäytöstä, 2.3 Luonnon virkistyskäytön mahdollisuudet Suomessa, 2.4 Luonnon virkistyskäytön resursointi, 2.5 Toimijoiden roolit, 2.6 Lainsäädäntö, 2.7. Luonnon virkistyskäyttöä koskevat muut strategiat ja toimet)

2.1 Käsitteet:

Luonnon virkistyskäyttö käsitteen sisältöön tulee lisätä myös ratsastus.

Kolmannessa kappaleessa todetaan, että luonnossa virkistäydytään useimmiten vakinaisen asunnon läheisillä luontoalueilla, ulkoilualueilla tai talousmetsissä. Tässä yhteydessä jää epäselväksi, mitä luontoalueella tarkoitetaan ja miten se eroaa ulkoilualueesta tai talousmetsästä.

Osion lopussa todetaan: Avoimessa palautteessa metsät, alueiden säilyttäminen, luonnon monimuotoisuuden turvaaminen ja lähiluonto puhuttivat eniten, samaan aikaan kun haluttiin turvata luontokokemusten saavutettavuus kaikille. Tässä yhteydessä tulisi tarkentaa, mitä tarkoitetaan alueiden säilymisellä.

2.3 Luonnon virkistyskäytön mahdollisuudet Suomessa:

Tekstissä todetaan, että tiedon tason puutteet muualla kuin valtion alueilla ovat merkillepantavia ja tietopuutetta on nimenomaan aluemaisten tietojen osalta. Tässä yhteydessä tulisi tarkentaa, mitä tarkoitetaan aluemaisilla tiedoilla ja miltä tietoja näiltä alueilta olisi tarpeen kerätä ja mihin tarkoitukseen.

Tekstissä todetaan, että valtion maalle, jolla ulkoilun kannalta on huomattava yleinen merkitys, voidaan perustaa retkeilyalue. Retkeilyalueen perustamisesta ja sen käytön perusteista päättää valtioneuvosto. Maa- ja metsätalousministeriö toteaa, että sen toimialaan valtioneuvostossa kuuluvat retkeilyalueet ja Metsähallituksen talousmetsät (monikäyttömetsät).

Tekstissä todetaan, että vuonna 2016 maa- ja metsätalousministeriön, ympäristöministeriön ja Metsähallituksen kesken käynnistettiin valtion retkeilyalueiden kehitystyö, joka voidaan nähdä selkeänä osana virkistyskäyttöstrategiaa. Kohta olisi hyvä muotoilla uudestaan seuraavasti: ”...kehitystyö, joka tukee luonnon virkistyskäyttöstrategiassa kirjattuja tavoitteita”. Monikäyttömetsien osalta todetaan, että niillä on tärkeä rooli tiettyjen virkistyskäyttömuotojen mahdollistajana. Maa- ja metsätalousministeriö esittää jätettäväksi sana ”tiettyjen” pois, monikäyttömetsät mahdollistavat laajasti monenlaisen virkistyskäytön jokamiehen oikeuksilla.

Osiassa, joka käsittelee vapaiden rantojen tarjontaa ja saavutettavuutta todetaan, että rantojen laadulla ja käytettävyydellä on myös merkitystä. Kohdasta ei selviä, mitä tarkoitetaan rannan laadulla. Samassa osiossa todetaan, että luonnon virkistyskäytön kannalta tärkeitä ovat erityisesti pitkät yhtenäiset rakentamattomat rantajaksot. Tähän yhteyteen tulee avata, mihin tämä kyseinen tarve perustuu nimenomaan luonnon virkistyskäytön näkökulmasta.

2.4 Luonnon virkistyskäytön resursointi

Osiassa todetaan, että rahoituksen osalta tiedon tarkempaa kokoamista tarvitaan edelleen, niin hankerahoituksesta kuin kuntien rahoituksesta. Tarkoitetaanko tällä rahoitusmahdollisuuksista tiedottamista vai tietoa rahoituksen määrästä?

2.5 Toimijoiden roolit

Luvun 2.5 alkuun toimijoiden rooleista tulisi sisältää kuhunkin rooliin liitettyt toimijat ja lyhyen kuvauksen otsikon mukaisesta toiminnasta. Nykyisen muotoisena kuvaus sisältää myös irrallisia huomioita toiminnan tuomista hyödyistä. Harrastajien, luonnon tai maanomistajien edunvalvonta otsikko voitaisiin muuttaa muotoon: Eri intressien edunvalvonta virkistyskäytössä.

2.6 Lainsäädäntö:

Onko ulkoilulain osalta tarpeen kirjata, mitä laki ei sisällä (näin ei ole toimittu muidenkaan lakien osalta)? Strategialuonnos esittää toimintalinjauksissa selvitystä ulkoilulain päivityksen tarpeellisuudesta, jossa voidaan myös kuvata taustoja ehdotukselle.

Maankäyttö- ja rakennuslain osalta kuvataan yksi lakikokonaisuuden uudistuksen hallitusohjelman mukaisista tavoitteista. Tavoitteet tulee kuvata kokonaisuudessaan: hiilineutraalius, luonnon monimuotoisuus, rakentamisen sujuvoittaminen, laatu ja digitalisaatio.

Maankäyttö- ja rakennuslakia kuvaavassa osiossa todetaan seuraavasti: ”Tavoitteen toteutumiseksi on tarkoitus kiinnittää nykyistä enemmän huomiota viherrakenteen ja ekologisten yhteyksien merkitykseen kaikilla kaavatasoilla.” Lause tulee poistaa, sillä lakivalmistelu on kesken.

Muita luonnon virkistyskäyttöön vaikuttavia lakeja otsikon alla on lueteltu erinäisiä lakeja. Kohtaan tulee lisätä miten kyseiset lait vaikuttavat virkistyskäyttöön tai poistaa viittaus lakiin.

Laki valtion omaisuuden luovutuksesta tarkoittanee lakia oikeudesta luovuttaa valtion kiinteistövarallisuutta.

2.7 Luonnon virkistyskäyttöä koskevat muut strategia ja toimet:

Osiassa todetaan seuraavasti: Strategioiden tulisi vahvistaa toisiaan. Tähän tulisi lisätä, että strategioilla tulee olla selkeästi määriteltä roolinsa. Luonnon virkistyskäytön strategian rooli on edistää nimenomaan luonnon virkistyskäyttöä. Virkistyskäyttöä tapahtuu monenlaisilla luontoalueilla.

Luonnon virkistyskäytön ohjausta ja sen hajanaisuutta koskevan kappaleen osalta tulee kuvata, mihin arviointeihin kappaleessa viitataan. Kokonaisvastuun ja koordinaation osalta tulee tarkentaa, mitä kirjauksella tarkoitetaan. Koordinaation kehittäminen on

kannatettavaa, mutta on tärkeä huomioida, minkä tahon toimialaan eri kysymykset virkistyskäyttöön liittyen kuuluvat.

Virkistyskäytön valtakunnalliseen koordinaatioon ja pysyvän elimen perustamiseen liittyen tässä kohdassa tulisi kuvata, miksi tällaisen koordinaatitahon puuttuminen on merkittävää.

Harvaan asuttujen alueiden parlamentaarinen työryhmä ja sen ohjelma -kuvauksesta esitetään poistettavaksi toinen kappale ”Työryhmän toimenpiteillä...” ja korvaamaan se seuraavalla tekstillä: ”Työryhmän tavoitteena on edistää neljää teemaa: harvaan asuttujen alueiden elinvoimaisuus, koulutus, monipaikkaisuus ja pitkän aikavälin, laajempaa lainsäädäntötyötä vaativat muutokset. Tavoitteita edistetään erilaisin toimenpitein, esimerkiksi tukemalla harvaan asuttujen alueiden luonto-, kalastus-, metsästys- ja ruokamatkailua.”

Virkistyskäyttöä koskeviin strategioihin ja ohjelmiin olisi hyvä lisätä mukaan myös Julkisen riistakonsernin strategia.

3: Hyödyt (3.1 Terveys ja hyvinvointi, 3.2 Talous ja työelämä, 3.3. Kansalaisuus, kulttuuri ja yhteisöllisyys, 3.4 Ympäristön tila ja virkistyskäytön kestävyys)

Luku 3.4 Ympäristön tila ja virkistyskäytön kestävyys

Luvun osalta todetaan yleisesti, että se on kirjoitettu hajanaisesti ja yhteys virkistyskäyttöön useassa kohdassa jää epäselväksi. Liittymäpinnat virkistyskäyttöön on tarkastettava ja kuvattava koko osiossa.

Osion lopussa todetaan, että keskeistä on sovittaa luonnonvarojen erilaisia käyttömuotoja yhteen luonnon virkistyskäytön kanssa. Virkistyskäyttöstrategialla ei voida rajoittaa maanomistajan päätäntävaltaa omistamiensa alueiden käytön suhteen. Lausetta tulee muokata tämä huomioiden.

4: Tulevaisuuden näkymät

Osiossa kuvataan laajasti tulevaisuuteen liittyviä trendejä. On tärkeää jokaisessa kohdassa kuvata selkeästi niiden vaikutus virkistyskäytön tulevaisuuden kehittymiseen.

Tulevaisuuden näkökulmien osalta tekstissä todetaan, että monipaikkaisuus valtaa alaa. Tämä on tärkeä huomio. Monipaikkaisuus on kasvava ilmiö, josta tarvitaan lisää tietoa erityisesti palveluiden tarjonnan kannalta. Etätyön tekeminen ja muu kakkosasunnolla vietetty aika on tutkitusti kasvanut koronapandemian aikana.

Eriarvoistumisen osalta jää epäselväksi, miten maaseudun ja tiheästi asuttujen alueiden väliset erot tässä yhteydessä liittyvät virkistyskäytön tulevaisuuden näkymiin.

Kuntien roolin muuttumisesta todetaan seuraavasti: Virkistyskäytön merkitys kuntien toiminnassa saattaa kasvaa maakunta- ja sote-uudistuksen myötä. Tässä yhteydessä olisi hyvä kuvata mihin arvioon tämä perustuu.

5: Tavoitteet ja toimintalinjaukset vuoteen 2030 mennessä (5.1 Missio, 5.2 Visio, 5.3. Strategiset tavoitteet, 5.4 Toimintalinjaukset)

5.4 Toimintalinjaukset:

Jokamiehenoikeuksien tunnetuksi tekemisen ja vastuullisuuden korostamisen osalta on tärkeää pitää esillä maanomistajien oikeuksia. Jokamiehenoikeuksilla ei voida rajoittaa maanomistajan oikeutta hyödyntää alueitaan. Jokamiehenoikeus on määritelty niin, että se on häiriötöntä.

Maa- ja metsätalousministeriö pitää tärkeänä valtion retkeilyalueiden jatkokehittämistä. Retkeilyalueet tarjoavat hyvän mahdollisuuden erilaisten toimintojen yhteensovittamiseen. Maa- ja metsätalousministeriö toteaa, että retkeilyalueet kuuluvat valtioneuvostossa sen toimialaan.

Tekstissä todetaan, että kuntien maankäytön suunnittelun edellytyksiä edistetään maankäyttö- ja rakennuslain ohjeistusta uudistamalla. Tämä vaatii täsmennystä siitä, mitä uudistamisella tarkoitetaan. Kirjausta tulee muuttaa esimerkiksi seuraavaan muotoon: Selvitetään maankäyttö- ja rakennuslain ohjeistuksen uudistamistarpeita virkistyskäytön edistämiseksi kuntien maankäytön suunnittelussa. Luonnon virkistyskäyttöstrategiaan ei tule sisällyttää kehoitteita kaavoituksella asetettaviin käytön rajoitteisiin.

Samassa kohdassa oleva viittaus maankäyttö- ja rakennuslain lakiuudistukseen sekä viherrakenteeseen tulee poistaa. Käynnissä olevaan keskeneräiseen lakiuudistukseen ei tule viitata tässä strategiassa. Lakivalmistelu on kesken eikä viherrakenteen määrittelyn osalta ole yksimielistä näkemystä.

Digitaalisuus osiossa ehdotetaan tuotettavaksi kansallinen ulkoilutietopalvelu. Miten palvelu suhteutuu jo olemassa oleviin palveluihin? Samassa kohdassa tulisi perustella tarve uuden palvelun kehittämiselle.

Palvelujen parantamisen osalta pidetään hyvänä kirjausta julkisen hallinnon ja elinkeinoelämän yhteistyön kehittämisestä.

Yhteistyö ja verkostot osiossa esitetään perustettavaksi virkistyskäytön koordinaatioelin, josta vastuu on kirjattu ympäristöministeriölle. MMM toimialaan kuuluu monia virkistyskäyttöön liittyviä kysymyksiä, joten ministeriö tulee lisätä tässä yhteydessä tahoksi.

Tiedolla johtamisen ja tutkimuksen painopisteiden osalta todetaan, että siirretään Luonnon virkistyskäytön valtakunnallinen inventointi (LVVI) osaksi Luonnonvarakeskuksen viranomaistoimintaa. Maa- ja metsätalousministeriö pitää ehdotusta hyvänä.

Lainsäädännön osalta ehdotetaan selvitettäväksi päivitystarpeet ulkoilulain osalta. Selvitys tulee toteuttaa eri ministeriöiden yhteistyönä. Lisätään vastuutahoksi MMM.

Ehdotus toimintalinjaukseksi: Suomalaisen luonnon virkistyskäytön monimuotoisuus ja pitkä historia ei ole kattavasti ja kootusti esillä missään maassamme. Nyt Suomeen ollaan perustamassa Erä- ja luontokulttuurimuseota. Esitetään selvitettäväksi, millaisia mahdollisuuksia Suomen Erä- ja luontokulttuurimuseolla olisi toimia luonnon virkistyskäyttöstrategian tavoitteita edistävässä roolissa, ja miten tämän toiminnan edellyttämät resurssit pitkäjänteiseen toimintaan voitaisiin turvata.

6: Toimeenpano ja seuranta (6.1 Jatkotyö ja strategian päivittäminen, 6.2 Seuranta, mittarit ja indikaattorit, 6.3 Viestintä)

6.1. Jatkotyö ja strategian päivittäminen

Todetaan, että strategiaa voi päivittää tarvittaessa jo ennen vuotta 2030. Päätöksen asiasta tekee ympäristöministeriö koordinaatiorhman esityksestä. Kohta tulee täydentää siten, että siitä ilmenee päätöksen koskevan päivityksen käynnistämistä. Päivitys hyväksyttäneen valtioneuvostossa.

6.2 Seuranta, mittarit ja indikaattori

Seurantaa on kuvattu yleisellä tasolla, mutta ei esitetä tarkempia mittareita tai indikaattoreita. Toisessa kappaleessa todetaan koordinaatioelimen tarkentavan näitä. Muotoilua tulee tarkentaa siten, että siitä selvästi ilmenee, että tarkemmat mittarit ja indikaattorit kehitetään vasta jatkotyössä koordinaatioelimen toimesta.

Kansliapäällikön sijainen

Minna-Mari Kaila

Erityisasiantuntija

Jaakko Nippala

Liitteet

Jakelu

YM Ympäristöministeriö

Tiedoksi

YM LYMO Biotalousyksikkö, Miliza Malmelin
YM LYMO Biotalousyksikkö, Matti Nieminen